

INTRODUCCIÓ

L'ús militar i en accions de guerra d'avions no tripulats

Rafael Grasa

President de l'Institut Català Internacional per la Pau

La revista de l'ICIP inaugura amb aquest número una nova etapa, amb major longitud dels articles i una vocació explícita de contribuir als debats en curs en el món de la construcció de la pau i la transformació de conflictes, en la que intentarem seleccionar temes que exigeixen aproximacions multidimensionals i que fomentin actuacions de llarg alè tant en el camp de la recerca com de l'acció.

Era fàcil triar el primer monogràfic d'aquesta nova etapa: l'ús militar d'avions no tripulats (coneguts com a *drones* ¹) en operacions de guerra, en el camp de batalla, en operacions de contra-insurgència o contra grups considerats terroristes. Abordem aquest tema a través de l'editorial i cinc articles, fets per experts en estudis estratègics, dret internacional, analistes d'operacions concretes com les del Pakistan o investigadors vinculats a campanyes en favor de la reglamentació de l'ús militar dels *drones*, i una entrevista al relator especial de l'ONU per a execucions extrajudicials. Tots ells ofereixen dades, argumentacions i opinions, plurals i raonades, per centrar el debat sobre què cal investigar i què cal fer -a curt, mitjà i llarg termini- a propòsit del desenvolupament i ús militar dels avions no tripulats. Tots assenyalen un primer problema: reglamentar quelcom que no és, per se, sempre, una arma.

L'ICIP, a més, l'ha considerat un tema a incloure al nou Pla Pluriennal (2014-2017), tot encarregant alguns informes i preparant seminaris de recerca i un simposi futur. Això ens permet explicitar algunes reflexions o punts de partida inicials a propòsit de l'ús militar dels *drones*:

Primer, fugir de sensacionalismes catastrofistes, de campanyes focalitzades en la “robotització” o la por a la tecnologia. Estem, malgrat els avenços en intel·ligència artificial, molt lluny dels “robots” autònoms. Cap drone pot passar a curt termini les proves elaborades des de Turing l’any 1950 per distingir entre màquina i ésser humà. El rellevant per a la recerca i l’acció és el que ja fan ara: maten, no sempre selectivament, comandats o tutelats per éssers humans. Ens consta que els Estats Units els utilitzen a l’Afganistan, Iemen, Iraq, Pakistan i Somàlia, i que la compra o recerca per a obtenir-ne no deixa d’augmentar. De fet, entre 30 i 76 estats disposen ja de tecnologia de *drones*.²

Segon, cal contextualitzar bé el fenomen, menys nou del que sembla. Forma part de la tendència a l’“automatització del camp de batalla”, que des de la guerra del Vietnam ha dirigit esforços de recerca i desenvolupament científics com doctrines estratègiques sobre el canvi de naturalesa de les guerres i les formes de lliurar-les, en el marc de la “revolució en afers militars”. A més, l’ús militar dels *drones* es remunta a les reaccions als atemptats de l’11-S, concretament a octubre de 2002, amb un increment fortíssim durant les administracions d’Obama.

Tercer, necessitem una conceptualització precisa i ben focalitzada. Cal no confondre *drones* amb míssils i altres temes de l’automatització del camp de batalla i, sobretot, evitar considerar-los armes, atès que no ho són per se, ni necessàriament il·legals. Definir, acotar, precisar diversos usos serà clau a l’hora d’analitzar els reptes per al dret internacional humanitari, establir alguna moratòria per permetre investigar i proposar formes de regular-los. Si es fa bé hom podria emprar una convenció de limitació d’armaments antiga, la Convenció sobre Certes Armes Convencionals (coneguda durant la guerra freda com a “convenció sobre armes inhumanes”), focalitzada en armes convencionals amb efectes indiscriminats,³ a la que es podria afegir algun protocol addicional sobre l’ús dels *drones*.

Quart, proposem optar per un enfocament pluridisciplinar i multidimensional als temes objecte d’estudi i d’acció. El tema és complex, polièdric, el que obliga a defugir visions unilaterals. Cal treballar amb representants i visions dels estudis estratègics i la recerca per a la pau, especialistes aeronàutics, experts en intel·ligència artificial i tecnòlegs especialitzats en miniaturització i automatització, filòsofs i ètics, juristes, politòlegs i internacionalistes, lògics matemàtics i especialistes en teoria de jocs,

sense oblidar els militars i, per a alguns estudis d'eficàcia i eficiència, economistes.

Cinc, un suport decidit a la recerca, tant de dades concretes com de possibles solucions i models, atesa la complexitat del tema i la seva evolució. Cal saber-ne molt més. Per exemple, no tenim prou dades sobre l'ús de *drones* per a matar persones de forma selectiva, per l'opacitat però també per la manca de plantejaments globals. A més, el debat revela buits en temes com legalitat, factors que expliquen la proliferació de la política d'adquisicions i desenvolupament, sistemes de rendició de comptes i transparència, abast, opcions i modalitats de control, tant amb instruments ja existents com nous, utilitat real dels ginys, etcètera.

Sis, en el camp de l'acció apostem, ara, per la limitació d'armaments: restringir l'ús de *drones*, no eliminar-los com a tipus d'armes. Cal, doncs, prioritzar campanyes focalitzades en allò urgent (moratòries, ús d'instruments ja existents amb eventuais potencials afegitons) i alhora "escalables" o ampliables en funció de la nova recerca. Estem encara a temps de prendre mesures molt al principi, tot apel·lant al principi de precaució.

I, en setè i darrer lloc, proposem apostar, estratègicament, per aliances àmplies, inclosos militars i experts en estratègia que, sense negar els avenços tecnològics que els *drones* poden implicar, són molt escèptics sobre la seva proliferació ràpida i il·limitada.

Cal buscar aliats molt diversos, perquè el camí serà llarg i ple d'obstacles i, com diem en català: a camí llarg, passa curta!

1. Hi ha d'altres noms descriptius (bandejo els valoratius): "avions no tripulats", "vehicles aeris no tripulats", "vehicles pilotats a distància", "aeronaus operades per control remot", entre d'altres. Fins i tot el tamany dels ginys importa, en afectar a una pràctica amb dècades de pràctica popular, amb l'aeromodelisme, la construcció i ús per a finalitats de lleure de petits models d'avions no tripulats. Cal a més, no confondre els *drones*, que poden reutilitzar-se, en part, amb míssils.

2. La xifra més baixa seria la de ginys per a usos militars i la més alta engloba tecnologia dual, civil i militar, a finals de 2012.

3. La Convenció entrà en vigor l'any 1983 i des d'aleshores s'han anat afegint protocols. El cinquè i darrer, a principis del 2000, sobre restes explosives abandonades i sense detonar. Arran de la segona reunió de les parts (2001) s'ha esmenat l'article 1, atès que la major part dels conflictes armats no són internacionals. Des de maig de 2004 l'esmena de l'article permet aplicar la Convenció a situacions de conflicte armat no internacional.

Fotografia: Official U.S. Navy flickr Page. Modificada. [Link a la llicència.](#)

© Generalitat de Catalunya